

Adnodd sy'n tynnu sylw at bwysigrwydd defnyddio rhyngweithiadau 'serfio a dychwelyd i fwyhau dysgu'r cwricwlwm'.

Defnyddio rhyngweithiadau serfio a dychwelyd i gefnogi dysgu a datblygiad plant

Heb amheuaeth, mae rôl yr oedolyn sy'n galluogi dysgu yn ganolog i effeithiolrwydd y Cwricwlwm ar gyfer lleoliadau meithrin a ariennir nas cynhelir yng Nghymru. Mae'r crynodeb a ddarperir yng nghwricwlwm â'n rôl oedolion sy'n galluogi dysgu yn rhoi trosolwg o'r sawl ffordd y mae'r oedolion mewn lleoliadau gofal plant yn cefnogi dysgu plant, gan ein hysbysu y gallwn 'gael effaith gadarnhaol ar les plant', gosod enghreifftiau ar gyfer dysgu, helpu plant i reoli eu hemosiynau. Cynhwysyn allweddol i hyn yw'r rhyngweithiadau ymatebol sy'n digwydd rhwng y plentyn a'r oedolyn sylwgar. Mae Canolfan Harvard ar y Plentyn sy'n Datblygu yn galw'r rhyngweithiadau ymatebol hyn yn rhyngweithiadau **serfio a dychwelyd**.

Beth yw rhyngweithiadau serfio a dychwelyd?

Mae'r term, rhyngweithiadau serfio a dychwelyd yn drosiad i'n helpu i gofio'r rôl bwysig y mae ein rhyngweithio â phlant yn ei gael ar ddatblygiad eu hymennydd. Os ydym yn meddwl am gêm tenis neu denis bwrdd, Mae serf yn cael ei anfon i un cyfeiriad, ac mae'r dychweliad yn cael ei hanfon yn ôl at y cychwynnwr sy'n gallu anfon dychwelyd arall eu hunain. Mewn ffordd debyg, o'r amser y mae plant yn fabanod, os ydym ni fel oedolion yn gwrandao ar eu 'serf, y synau baldordd neu fwrlwm y maent yn eu gwneud, ac yn darparu dychweliad amserol rydym yn helpu i ddatblygu iaith, rhyngweithio cymdeithasol ac adeiladu sgiliau emosiynol a gwybyddol yr ymennydd a fydd yn helpu gyda datblygiad a dysgu ymennydd diweddarach. Wrth i ni ddatblygu ac yn aeddfedu, mae ein dysgu yn adeiladu ar yr hyn sydd wedi mynd o'r blaen ac felly mae cyfleoedd aml am rhyngweithiadau serfio a dychwelyd yn helpu pob plentyn gyda'i daith ddysgu, fel y mae'r [fideo byr hwn yn amlinellu](#).

Three Core Concepts in Early Development

2 Serve & Return Interaction Shapes Brain Circuitry

NATIONAL SCIENTIFIC COUNCIL ON THE DEVELOPING CHILD
Center on the Developing Child HARVARD UNIVERSITY

Y peth gwych am ryngweithiadau serfio a dychwelyd yw y gall y rhain fod yn hwyl ac yn adeiladol i blant ac oedolion fel ei gilydd.

Beth sydd angen i mi ei wybod i gefnogi dysgu gan ddefnyddio rhyngweithiadau serfio a dychwelyd?

Yn gyntaf, mae ymgysylltu â phlant fel hyn yn cael ei gefnogi gan gyfoeth o ddata gwyddoniaeth ac ymchwil. Os ydych chi'n rhyngweithio â phlant yn eich lleoliad gan ddefnyddio rhyngweithio serfio a dychwelyd, rydych chi'n hyrwyddo eu datblygiad iach. Fel bodau dynol, rydym wedi esblygu i ddisgwyl ac angen perthnasoedd ymatebol ac mae hyn yn rheswm allweddol pam mae rôl yr oedolyn sy'n galluogi dysgu mor bwysig yn y cwricwlwm. Pan fydd plentyn yn 'serfio' ond bod gwagle o ryngweithio yn ôl, mae'r plentyn yn wynebu'r dwbl negatif o beidio derbyn ymateb ysgogol cadarnhaol; Ac mae'r diffyg ymateb hwn yn codi hormonau straen yng nghorff y plentyn.

Fel mae'r cwricwlwm yn amlinellu, mae perthnasoedd yn bwysig. Bydd 'rhyngweithiadau serfio a dychwelyd' sy'n ymgysylltu ac yn ymatebol i ddiddordebau a chyfleoedd dysgu digymell plentyn yn ysgogi ymgysylltiad pellach, cysylltiadau dyfnach a mwy ystyrlon, ac yn ymestyn cyfleoedd dysgu iaith i blant.

Mae'n bwysig deall nad yw pob plentyn yn cael cyfleoedd i gymryd rhan mewn rhyngweithiadau serfio a dychwelyd yn eu hamgylcheddau. Mae gennym waith i'w wneud o hyd i rannu pwysigrwydd y math hwn o ryngweithio â rhieni ledled Cymru. Ym mhryderdeb bywyd, a chyda'r ffactorau ymyrryd cyson fel dyfeisiau llaw, mae'n bwysicach fyth ein bod yn modelu ac yn rhannu cyfleoedd rhyngweithio ymatebol â rhieni, ac yn enwedig i'r plant yn ein lleoliadau. Mae ffactorau aflonyddgar eraill yn cynnwys sefyllfaoedd straen gwenwynig, fel y rhai a amlinellir yn ein fframwaith Hyb Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod (ACE) Cymru. Mae'r mathau hyn o sefyllfaoedd ac ymddygiadau yn effeithio'n negyddol ar allu rhieni a gofalcwyr i ymgysylltu'n gadarnhaol â phlant mewn ffordd debyg i ryngweithiadau serfio a dychwelyd.

Sut i ddod â rhyngweithiadau serfio a dychwelyd i waith?

Sylwch ar serf y plentyn a rhannwch ffocws y sylw gyda'r plentyn.

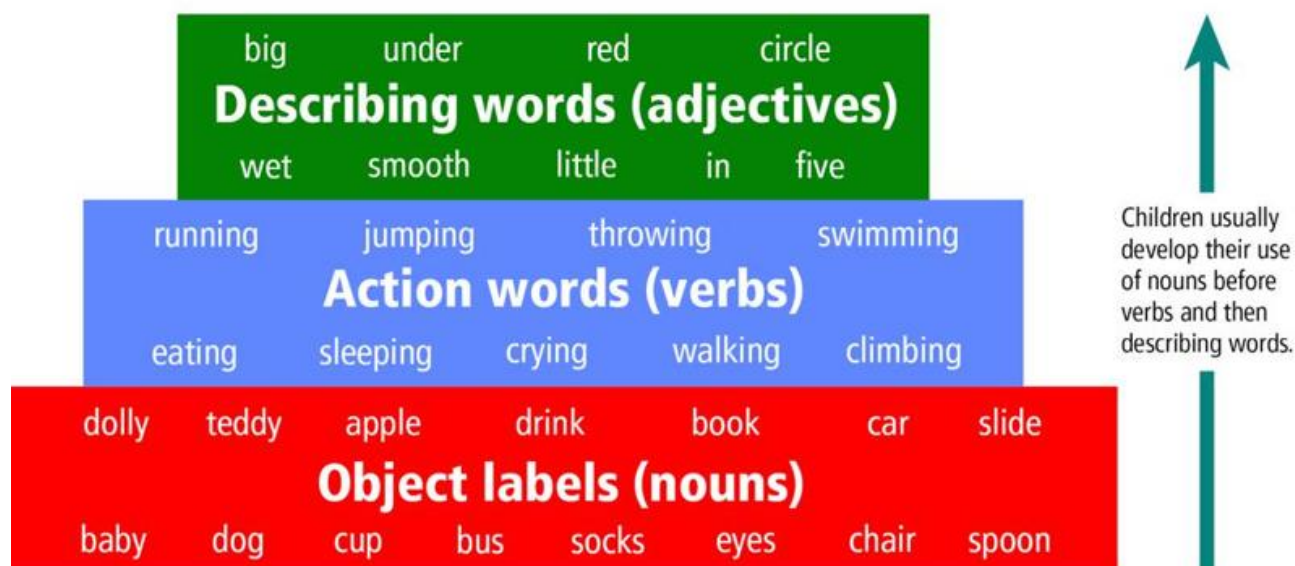
Beth sydd o ddiddordeb i'r plentyn? Ydyn nhw'n symud neu'n gwneud sain neu fynegiant wyneb newydd? Dyma pa mor gynnil y gall y gwasanaethau fod. Gallant fod yn fwy eglur hefyd, megis pan fydd plentyn yn awyddus i ddweud rhywbeth pwysig wrthyh chi. Po fwyaf y byddwn yn sylwi ar y gweiniau, y gorau y gallwn ddewis ac amseru ein hymatebion iddynt.

Dychwelwch y serf gyda chyfleoedd i ymestyn y foment gyda'r plentyn.

Mae iaith amseru ac ymateb ein corff yn elfen allweddol o wneud i ryngweithiadau serfio a dychwelyd gweithio'n effeithiol i'r plentyn. A allwn ni ddangos diddordeb yn eu diddordeb nhw? A allwn ni ddewis ein geiriau'n effeithiol i agor sgwrs am yr hyn y mae gan y plentyn ddiddordeb ynddo? A allwn ni symud gyda'r plentyn tuag at y

gwrthrych o ddiddordeb, neu ddod â hyn i'r plentyn? Os gallwn, rydym wedi ymestyn y cyfle dysgu, a thrwy fod â diddordeb ac ymatebol, rydym wedi dangos i'r plentyn ei fod yn bwysig cefnogi ei les emosiynol.

Defnyddiwch ryngweithiadau serfio a dychwelyd i ymestyn datblygiad iaith

Fel y gwyddom, mae datblygu cyfathrebu plant yn hanfodol i gefnogi eu chwarae, eu dysgu a'u datblygiad. Wrth i ni ddysgu rydym yn datblygu ein hiaith mewn hierarchaeth o ffwythiannau geiriau, gydag enwau yn dod gerbron berfau ac ansoddeiriau yn dilyn. Trwy ymateb i serf plentyn, gallwn gymryd yr amser dysgu i ymestyn ei eirfa a'i ddealltwriaeth o'r byd o'u cwrpas. Os yw'r plentyn eisoes wedi dysgu enw'r gwrthrych y mae ganddo ddiddordeb ynddo, a allwn ni gyfoethogi ei ymwybyddiaeth o sut i'w ddisgrifio'n fanylach gyda 'dychweliad' am yr hyn maen nhw'n ei weld, neu sut mae rhywbeth yn teimlo? Bob tro y gwnawn hyn, rydym yn creu 'cylchdaith ddysgu' newydd yn yr ymennydd, clwstwr o niwronau sy'n gwneud cysylltiad ac y gellir eu defnyddio i ddatblygu dysgu pellach. "Niwronau sy'n tanio gyda'i gilydd yn gwifro gyda'i gilydd" (Hebb, 1949 a ddyfynnir yn Keysers a Gazzola, 2014).¹

Cymryd tro ac aros

Mae'n rhaid i ni roi amser i'r plant ymateb. Un o'r heriau i oedolion ag iselder a phryder yw eu bod yn tueddu i 'dan-ddychwelyd' trwy golli'r eiliadau allweddol i ymgysylltu â'r plentyn, neu drwy 'or-ddychwelyd', a thrwy beidio â rhoi lle i'r plentyn glywed, prosesu'r synau, meddwl ac ymateb gall yr oedolion hyn lethu plentyn. Meddyliwch yn ôl i unrhyw gwestiynau cyflym rydych chi erioed wedi'u hwynebu, a oedd cymhlethdod y cwestiynau sy'n eich poeni chi, neu'r cyflymder y gofynnir i chi ymateb? Yn amlach na hynny, mae'r olaf.

¹ Keysers, C. and Gazzola, V. (2014). Hebbian learning and predictive mirror neurons for actions, sensations and emotions. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 369(1644), p.20130175. doi:<https://doi.org/10.1098/rstb.2013.0175>.

Trwy aros, rydych hefyd yn dangos bod gennych ddiddordeb, rydych chi'n gwneud amser i'r plentyn ac yn caniatáu iddo gael ei dro ei hun. Nid yn unig y mae hyn yn ymestyn 'rhyngweithiadau serfio a dychwelyd', ond mae'n helpu datblygiad

cymdeithasol wrth i blant feithrin eu dealltwriaeth o natur sgwrsio a rhyngweithio rhwng pobl.

Ymarfer diweddiadau a dechreuadau

Bydd plant yn arwyddo pan fyddant yn barod i symud ymlaen neu wedi colli diddordeb yn y rhyngweithio. Yma, gallwn naill ai gamu'n ôl o ryngweithio a chanolbwyntio eto ar arsylwi diddordebau'r plant neu ddewis ailfywiogi eu rhyngweithiadau â ni wrth i'r sefyllfa alw amdano. Yma mae sgiliau eich ymarfer yn bwysig, adnabod y plant, deall beth yw'r cyfleoedd dysgu, a sut rydych chi'n cefnogi'r rhain yn hanfodol i ddiweddglo cadarnhaol a'r cyfle i ddechrau rhyngweithio arall, neu ryngweithio newydd.

Cofiwch, mae pob rhyngweithiad serfio a dychwelyd yn helpu datblygiad plant.

Sut ydyn ni'n gwybod bod hyn yn gwneud gwahaniaeth?

O ymchwil ledled y byd, gallwn ddangos bod y dull gwasanaethu a dychwelyd yn helpu dysgu, emosiwn, a datblygiad cyffredinol. Gall y gwyddonwyr ddefnyddio delweddu'r ymennydd a thechnolegau newydd i brofi bod yr hyn a wnawn yn effeithiol. Dyma ychydig o ddangosyddion neu sut mae rhyngweithiadau serfio a dychwelyd yn helpu plant i ddatblygu.

1. Trwy ddelweddu'r ymennydd, dangosodd Romeo et al. fod cyfnewid geiriau rhwng oedolion a phlant yn hybu gweithgaredd yr ymennydd mewn ardaloedd allweddol. Roedd hyn yn cyfrif am bron i hanner y berthynas rhwng yr iaith y mae plant yn ei chlywed a'u gallu geiriol.

"Datgelodd delweddu niwroddelweddu fecanwaith niwral lle gallai profiad iaith ddylanwadu ar ddatblygiad yr ymennydd; yn benodol, roedd plant a brofodd fwy o droeon sgwrsio yn dangos mwy o actifadu yn rhanbarthau blaen isaf chwith (ardal Broca) yn ystod prosesu iaith, gan egluro bron i hanner y berthynas rhwng amlygiad iaith plant a'u galluedd geiriol."²

2. Mae cysylltiad uniongyrchol rhwng rhyngweithiadau gofalgar a phrydlon (gweini a dychwelyd) a chyfaint ymennydd y baban. Pan fo llai o ryngweithio gweini a dychwelyd, mae'r ardal ymennydd sy'n gysylltiedig ag iaith mewn babanod yn llai. (Sethna et al, 2017)

"Mae amrywiadau mewn rhyngweithiadau nodweddiadol rhwng mam a baban yn gysylltiedig â gwahaniaethau yng nghyfaint ymennydd babanod. Yn

---

² Romeo, R.R., Leonard, J.A., Robinson, S.T. et al. (2018). Beyond the 30-million-word gap: Children's conversational exposure is associated with language-related brain function. *Psychological Science*, 29(5), 700-710.

benodol, gwelsom fod sensitifrwydd mamol is yn gysylltiedig â chyfaint llai o freithell is-gortical."³

3. "Mae Ramírez-Esparza et al. (2014) yn awgrymu bod datblygiad iaith babanod yn cael ei hybu gan ryngweithio un-i-un ag oedolion. Mae hyn yn hyrwyddo dealltwriaeth gymdeithasol a datblygiad iaith.

"Mae ansawdd y rhyngweithiadau rhwng rhieni a'u plant, a fesurwyd drwy ystumiau a lleferydd, yn gysylltiedig â datblygiad iaith uwch ... Mae dysgu iaith babanod yn cael ei wella mewn cyd-destunau cymdeithasol un-i-un, efallai oherwydd bod y cyd-destunau hyn yn galluogi mwy o ryngweithio cymdeithasol cyd-ddibynnol rhwng oedolyn a phlentyn. ... Mae tystiolaeth gynyddol yn dangos rôl fwy sylweddol i ryngweithio cymdeithasol a chyd-ddibyniaeth gymdeithasol wrth ddysgu iaith."⁴

Crynodeb

Fel y nodwyd yn y crynodeb hwn, ein rhyngweithio â phlant yw hanfod yr hyn sy'n gwneud rôl yr oedolyn sy'n galluogi mor bwysig yn y Cwricwlwm ar gyfer lleoliadau nas cynhelir a ariennir. Roedd ein gallu i arsylwi'r plant, a 'tiwnio-mewn' i'r eiliadau yn rhyngweithiadau gwasanaethu a dychwelyd yn ychwanegu gwerth at y foment ddysgadwy yn hynod o bwysig. Yn hytrach na meddwl am hyn fel sgwrs arall gyda phlentyn yn y lleoliad, meddyliwch am yr holl waith adeiladu ymennydd rhyfeddol sydd gan eich ymatebion a'ch ymarfer rhyngweithiadau serfio a dychwelyd yn rheolaidd; Mae angen i chi fod yn oedolyn cyson a sylwgar sy'n gwneud hyn oherwydd mewn rhai sefyllfaoedd, efallai mai chi yw'r unig un.

Esboniwr ychwanegol – Gwasanaethu a dychwelyd rhyngweithiadau mewn chwarae

---

³ Sethna, V., Pote, I., Wang, S. et al. (2017). Mother–infant interactions and regional brain volumes in infancy: An MRI study, *Brain Structure and Function*, 222, 2379–2388

⁴ Ramírez-Esparza, N., García-Sierra, A. & Kuhl, P.K. (2014). Look who's talking: Speech style and social context in language input to infants is linked to concurrent and future speech development. *In press: Developmental Science*, 17(6), 880-91

www.blynyddoeddcynnar.cymru

Blynyddoedd Cynnar Cymru 2018. Gofrestredi yn Cymru. Swyddfa Gofrestredig: Uned 9, Centre Court, Trefforest, Rhondda Cynon Taf, CF37 5YR Cwmni cyfyngedig trwy warant 3164233. Elusen 1056381